

CHARLES BÉNÉ DE GRENOBLE,
UN MARULOLOGUE EXEMPLAIRE

(RIJEČ NA PROSLAVI 555. ROĐENDANA MARKA MARULIĆA,
DVORIŠTE MUZEJA GRADA SPLITA, 18. VIII. 2005)

Mirko Tomasović

Prije 15 godina, tj. 1990, prof. Charles Béné objavio je u najuglednijemu svjetskom časopisu za europsku književnost XV. i XVI. stoljeća, posebno onu na latinskom jeziku, opsežitu studiju *Novi dokumenti o širenju opusa Marka Marulića u Francuskoj*. To je onima koji se iole bave latinističkom humanističkom baštinom dobro poznati periodik *Bibliothèque de humanisme et Renaissance*, izlazeći u Ženevi. Od tada prof. Béné neumorno piše i tiska svoje marulološke prinose podjednako u našim i europskima, pa čak i japanskim znanstvenim glasilima i zbornicima. Njihov popis penje se na 55 bibliografskih jedinica, a k tomu ga ojačavaju i tri knjige. Jedna je od njih i francuska verzija Marulićeve *Judite*, koja je 25. veljače ove godine svečano predstavljena francuskoj akademskoj javnosti pred 90-ak prisutnika u dvorani Guizot slavnoga Sveučilišta Sorbonne u Parizu. Naš prijatelj Benić, tako ga mi hrvatski kolege zovemo, s njegovom privoljom, poslije predstavljanja mi je rekao i napisao da mu je taj čin na pariškoj Sorbonni najdraži događaj u svekolikoj sveučilišnoj karijeri, koja je počela g. 1970. kada je preuzeo mjesto profesora za francusku i latinsku književnost XVI. stoljeća na isto tako glasovitom Sveučilištu Stendhal u Grenobleu. Petnaest godina u znanstvenoj službi Marku Maruliću nije mali odsječak u radnom vijeku prof. Bénéa, a ta se služba zauzeto nastavlja i dan-danas, iako profesor emeritus broji 86. godinu života, što potvrđuje i najnovija mu rasprava, objelodanjena u ovogodišnjemu lipanjskom broju časopisa *Réforme, Humanisme, Renaissance*. Štoviše to je jubilarni (šezdeseti) svezak polugodišnjaka koji izdaje Društvo za proučavanje renesanse, humanizma i reformacije, a nakladnik mu je treće znamenito francusko sveučilište duge tradicije, ono u Saint-Étienneu. Za tu svečanu ediciju utemeljitelji Društva i časopisa bijahu pozvani napisati prilog po svojemu izboru, a Charles

Béné, jedan od njih, uspio je privoljeti uredništvo da njegov članak govori o hrvatskom piscu, iako je periodik, naravno, namijenjen priložima koji se bave francuskom književnošću. Naši čitatelji periodika stoga će naići na ugodno iznenađenje: Marko Marulić kao predmet obradbe našao se među velikanima francuske i zapadnoeuropske književnosti, kao što su Rabelais, Montaigne, Maurice Scève, Blaise Pascal. Stručnjacima za XVI. stoljeće, to su tzv. *seizièmistes*, predstavljen je, kao spomenutim klasicima ravnopravan, i jedan hrvatski humanist. Znakovit je već naslovom Benićeov prilog u časopisu *Réforme, Humanisme, Renaissance*, koji naslov glasi *Marc Marule de Split, un humaniste exemplaire: Marko Marulić iz Splita, jedan uzoran humanist*.

Koje su glavne teze u prilogu? Prof. Béné počinje tvrdnjom da se nakon posljednjih petnaestak godina proučavanja i objavljivanja Marulićevih djela, citiram, »sous l'égide du Cercle Littéraire de Split« (»u okrilju Književnog kruga iz Splita«), može ustanoviti, opet citiram, da je Marulić »jedan od ponajvećih predstavnika europskog humanizma«. Vrijeme kad su se tiskala ta djela, od 1477. do 1522, i kad su se nametnula književnom općinstvu, vrijeme je, po njegovu sudu, kad je Europa bila u razdoru zbog triju čimbenika:

1. zbog luteranskih i kalvinističkih krivovjerja (prevodim njegov izraz *hérésies*) te anglikanskog raskola (*schisme*), koji su razbili religiozno jedinstvo Europe;
2. zbog građanskih ratova i progona, kao njihovih posljedaka;
3. zbog otomanske ugroze i zauzeća polovice južne Europe, što su sveudilj napredovali.

U čemu je pak Marulićeva iznimnost i poticajnost u tom vremenu? Prof. Béné drži da su tri njegove knjige (*Euangelistarium*, *De institutione bene uiuendi per exempla sanctorum* na latinskom, *Judita* na hrvatskom) bile na »proročki način« odgovor na navedene tri drame, koje su potresale Europu u XVI. stoljeću. Štoviše, da je Marulić svojim djelima zapravo jedini dao kašiput kako se usprotiviti tomu trojakomu dramatičnom stanju. Pri tomu Beniće razlučuje u čemu je Marulićeva neprijeporna prednost pred najsajnijim europskim humanistima, primjerice Erazmom Roterdamskim i Guillaumeom Budéom, vrhunskim eruditima. Prednost da je u nepobitnoj činjenici što Marulić nije ignorirao materinski jezik, što mu je omogućivalo književnu komunikaciju s onima koji nisu znali učeni latinski jezik, što nije ignorirao svoje sugrađane i sunarodnjake, ni svoju domovinu, ugroženu i opustošenu od napadača, pružajući svojim suvremenicima moralnu pomoć u vojnom okruženju. Prevaga je dakle, po Beniću, u Marulićevoj demokratičnosti i istodobno u njegovu domoljublju. Erazmo nije napisao nijedan tekst na nizozemskom, Budé na francuskom.

Tumači poletno dalje po čemu je *Euangelistarium* štivo protulijek religioznoj krizi koja je zahvatila posvađenu Europu, čemu uspjeh duguje *De Institutione*, ali se na kraju rada opet vraća svojoj ključnoj tezi, Marulićevoj pozitivnoj razlikovnosti u kolu europskih humanista. Uočava znakovitost Marulićeva projekta prijevoda *De imitatione Christi* Tome Kempinskog na hrvatski kao prinos novoj

evangelizaciji svojih sunarodnjaka u apokaliptičkim vremenima, te u tom satekstu ispisuje »dike ter hvalen'ja« *Juditi*, u kojoj da je pisac stvorio epsko djelo »starinsko i moderno«. U spjevu da se pokazala Marulićeva umjetnička snaga: s jedne strane u ostvaraju najbolje europske epske tradicije, s druge u aktualnosti, gdje lik starozavjetne udovice utjelovljuje jedinu nadu ugroženim narodima. Zatim upire prstom na jake trenutke te »čudesne poeme«: sukladnost radnje kroz šest pjevanja, vrsne opise Nabukodonosorove oholosti, Juditine ljepote i elegancije, zavođenja Holoferna, njegova pijanstva, atentata na njega. I u tom katalogu estetskih vrlina Marulićeva spjeva Beniće pokazuje proniknutost u pjesnički sloj *Judite* kao vrhunskoga pjesmotvora razdoblja, koji ga je toliko oduševio, da mu se želio odužiti prijevodom na francuski jezik. Spominje također *Molitvu suprotiva Turkom*, apostrofira Marulićevu latinsku poslanicu papi Hadrijanu VI, prizivlje latinske *Epigrame*, gnjevne opomene nesložnim kršćanskim vladarima, proroštva koja će se dogoditi nastave li sami sebe uništavati. »Njegova privrženost sunarodnjacima«, ističe, »njegova ljubav prema svojoj ugroženoj domovini, dovedoše ga do ostvarivanja remek-djela na hrvatskom jeziku, koje pokazuje na kojem je stupnju bio humanist u najpotpunijem smislu termina«, zaključuje svoj esej Charles Béné.

Ocijenili smo prikladnim predstaviti na ovom rođendanskom domjenku glavne naglaske iz rada mu *Marc Marule de Split, un humaniste exemplaire (Réforme, Humanisme, Renaissance, N° 60, Juin 2005. pp. 50-56, Sainte-Étienne, 2005)* i kao »hommage« piscu rada i kao »hommage« onom kojim se bavi taj rad, »ocu hrvatske književnosti«.

Znane su nam analitičke i komparatističke studije prof. Bénéa. U ovom marulološkom radu došlo je pak do izražaja i njegovo umijeće sinteze, podpomognuto nadahnutošću piscem ljubimcem iz Hrvatske. S nekoliko, mogu slobodno reći, lucidnih zapažaja, on je u Marulića zamijetio atipične vlastitosti u prispodobi s inim europskim humanistima, suvremenicima, namijenio mu izdvojeno mjesto u književnosti novovjekovlja tijekom turbulentnoga XVI. stoljeća u kaotičnoj Europi. Nemojmo zaboraviti da te prosudbe ne izriče samo prijatelj Hrvatske na kakvoj humanitarnoj priredbi, izriče ih neutralni stručnjak, inozemac, koji nije pobuđen rodoljubnim porukama ni retorikom, već književnoslovnom empirijom. Izriče ih neosporni znalac književnosti XVI. stoljeća, znanstvenik priznat i izvan svoje domovine, europski erasmolog s impozantnom bibliografijom o Rabelaisu, Montaigneu, Ronsardu, Tomi Morusu, suradnik najpoznatijih europskih periodika posvećenih tom razdoblju, i to u periodiku kojega je i sâm utemeljitelj, u kojem njegovi francuski kolege već trideset godina promiču i obrađuju svoje književno naslijeđe XVI. stoljeća. Ta meritorna ocjena sa strane o Marulićevoj veličini može nas ohrabriti, može biti na ponos hrvatskoj književnoj kulturi, začetoj u humanizmu, ali bi trebala biti i poticajem, obvezom naše još veće zauzetosti u predstavljanju i proučavanju »oca hrvatske književnosti«, bez obzira na to koliko će to pratiti kulturna javnost i njezini posrednici.

Našem prijatelju Beniću, koliko znamo iz njegovih pisama upućenih na moju adresu i adresu kolege Bratislava Lučina, svaki novi rad o Maruliću, svaki novi

svezak godišnjaka *Colloquia Maruliana* izazivlje pravo oduševljenje, prima ih kao uzdarje, uvršćuje u recentnu literaturu, dosta ih i recenzira. Stoga bih ovo svoje izlaganje sažeo u naslov: *Charles Béné de Grenoble, un marulologue exemplaire*, iliti *Dragec Benić iz Grenobla, jedan uzoran marulićoslovac*.